

موسیقی از دیدگاه فلسفی و روانی

محمدتقی جعفری

ارمغان
انتشارات

مستشرقین و پژوهشگران
علامه جعفری

Muhammad Taghi Ja'fari

موسیقی از دیدگاه فلسفی و روانی

نویسنده: محمدتقی جعفری

سرشناسه: جعفری تبریزی، محمدتقی، 1302 - 1377.

Muhammad Taghi, Jafari Tabrizi

عنوان و نام پدیدآور: موسیقی از دیدگاه فلسفی و روانی / محمدتقی جعفری.

ملاحظات نشر: قم: ارمغان طوبی، 1399.

ملاحظات ظاهری: 157 ص.؛ 5/14 x 5/21 س.م.

شابک: 978-622-6976-36-7

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: موسیقی - فلسفه و زیبایی شناسی

موضوع: موسیقی - ادبیات روان شناسی

موضوع: اسلام و موسیقی

رده بندی کنگره: ML3845

رده بندی دیویی: 781/17

شماره کتابشناسی ملی: 7564641

وضعیت رکورد: فیا

مراکز فروش و بخش انتشارات ارمغان طوبی

تهران/ خیابان انقلاب/ خیابان ۱۲ فروردین/ کوئی نوروز پلاک ۲۰

تلفن: ۰۶۶۹۵۹۹۴۵-۰۲۱/همراه: ۰۹۱۲۵۹۰۰۸۵۸

قم/ بلوار معلم/ مجتمع ناشران

تلفن: ۰۳۷۳۳۳۷۷۹-۰۲۵/همراه: ۰۹۱۲۷۲۷۰۰۷۹

فروش آنلاین: www.ketabfroosh.com

صفحه اینستاگرام: ketabearmaghan

انتشارات ارمغان طوبی

چاپخانه: مبین

چاپ اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰ جلد

شابک: ۷-۳۶-۶۹۷۶-۶۲۲-۹۷۸

قیمت: ۴۲۰۰۰ تومان

تطبیق و تصحیح: علو جعفری

تدوین و تنظیم: عبدالله نصری

(استاد فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی)

تنظیمات راننده ای: رؤیا عزیزی موسوی

طراح جلد: سعید عجمی

کلیه حقوق نشر مکتوب و

الکترونیک برای موسسه تدوین و

نشر آثار علامه جعفری محفوظ است.

تهران/ فلکه دوم صادقیه/ بلوار

کاشانی/ خیابان حسن آباد

کوچه ۴/ پلاک ۲۲/ طبقه دوم

تلفن: ۰۵۴۵۳۰۰۵۴۲/۴۴۰۹۱۰۴۲-۰۲۱

نمابر: ۰۲۱-۴۴۰۷۰۲۰۰

www.ostad-jafari.com

Info@ostad-jafari.com

نمایه مطالب

فصل ۱: درآمد.....	۱۳
سؤال و شناخت حقیقت	۱۳
تعریف موسیقی	۱۷
موسیقی سنتی ایران و موسیقی غربی	۱۹
مقام	۲۰
دستگاه، آواز، گوشه	۲۰
چند اصطلاح موسیقی غربی	۲۱
سنفونی	۲۱
موومان (Mouvement)	۲۱
سونات (Sonate)	۲۱
سوئیت (Suite)	۲۲
اپرا (Opera)	۲۲
اپرت (Operette)	۲۲
فولکلور - در ادبیات	۲۳
شکل و محتوای موسیقی	۲۳
فصل ۲: تحلیل موسیقی (رابطه موسیقی با شخصیت و نظام روحی انسان)	۳۳
بحث یکم: مقایسه گل و عموم مناظر طبیعی با موسیقی در محتوا ..	۳۳
بحث دوم: مقایسه شعر و موسیقی	۳۴
بحث سوم: مقایسه نقاشی و موسیقی	۴۳
بحث چهارم: مقایسه خط زیبا و موسیقی	۴۴

- ۴۷ بحث پنجم: شکل و وسیله بروز موسیقی
- ۴۹ بحث ششم: رابطه موسیقی با عواطف انسانی
- ۵۸ بحث هفتم: تفاوت میان موسیقی‌های روحانی و غیر روحانی در ارزش
- ۵۹ بحث هشتم: ضرورت یا عدم ضرورت موسیقی
- ۶۳ بحث نهم: رابطه موسیقی با جان آدمی
- ۶۵ بحث دهم: منشأ واقعیت برون ذاتی موسیقی
- ۷۰ بحث یازدهم: ناسازگاری سماع با شهود حق
- ۷۱ بحث دوازدهم: موسیقی و رویارویی انسان با خود
- ۷۲ بحث سیزدهم: نسبت موسیقی با نفی خشونت
- ۷۶ بحث چهاردهم: موسیقی و تفهیم حقایق شهودی
- ۷۷ بحث پانزدهم: نسبت موسیقی با هیجانات و لذایذ
- ۸۰ بحث شانزدهم: تمایز محتوای اصوات موزون با موسیقی
- ۸۳ بحث هفدهم: موسیقی و یادآوری واقعیات
- ۸۵ بحث هجدهم: اختلاف تأثیر موسیقی در مراتب پست حیات و مراتب عالی آن
- ۸۶ بحث نوزدهم: موسیقی و تلطیف روح یا نفس
- ۸۷ بحث بیستم: موسیقی و شخصیت‌های کمال یافته
- ۸۹ بحث بیست و یکم: شخصیت آدمی در تأثر از موسیقی
- ۹۶ بحث بیست و دوم: موسیقی و درمان
- ۹۹ بحث بیست و سوم: موسیقی و زندگی ماشینی
- ۱۰۳ فصل ۳: موسیقی از دیدگاه هگل
- ۱۰۵ مطلب یکم - مکان (بعد هندسی) و موسیقی
- ۱۰۶ مطلب دوم - آیا خطاب هنر موسیقی با حس شنوایی است؟
- ۱۰۶ مطلب سوم - معنای توالی اصوات یا نواها در زمان

مطلب چهارم - آیا موسیقی، هنری مطلقاً ذهنی است؟	۱۰۷
مطلب پنجم - مقایسه تصویر با موسیقی	۱۰۸
مطلب ششم - نوای موسیقی پاینده نیست، چه معنا می دهد؟	۱۰۹
مطلب هفتم - موسیقی و عینیت واقعی	۱۱۰
مطلب هشتم - معنای وحدت موسیقی با جان آدمی	۱۱۱
مطلب نهم - تأثیر موسیقی بر نفس انسان	۱۱۶
مطلب دهم - راز جذابیت موسیقی	۱۱۷
مطلب یازدهم - نمایش زمان به عنوان یک جریان مستمر غیر از واقعیت زمان	۱۱۸
مطلب دوازدهم - مقایسه میان پیوستگی مجرد زمان و کلیت محض نفس آدمی	۱۱۹
نگاهی دیگر به تجربه نفس و رجوع آن به وحدت اصلی خویش در موسیقی	۱۲۰
فصل ۴: مولوی و موسیقی	۱۲۷
نظریه جلال الدین محمد مولوی درباره موسیقی و سماع	۱۲۷
فصل ۵: موسیقی و مبنای فقهی آن	۱۳۹
۱- غنای صوت انسانی	۱۴۰
۲- آدوات و ابزار موسیقی، که با فکر و دست بشری ساخته شده است	۱۴۰
ابزار و وسایل موسیقی در منابع حدیثی	۱۴۲
نمایه آیه ها	۱۴۵
نمایه روایات	۱۴۷
نمایه نام ها	۱۴۹
نمایه کتاب ها	۱۵۳

پیشگفتار

از جعفری چه توقع می‌رود هنگامی که آهنگ ارغنون هستی در وجود جانش به آوا درآمده و تمامی موسیقی‌ها و سمفونی‌های ساخت بشر را به کنار زده و تنها نوا و ندای حق، گوش جانش را نوازش می‌دهد؛ با آن نوا تمامی اعضای وجودش به وجد برمی‌خیزد و با آن بهجت که در نهایت با چند قطره آهی که از بالا جاری است، به معنا و تفسیر زندگی و هستی می‌نشیند، و از «آن چنان که هست»، رهسپار «آن چنان که باید»، می‌شود و رهروان را نیز به آن راه دعوت می‌کند!

جعفری وجودش با آن‌گونه آهنگی آرام می‌گیرد که از دل طبیعت به آواز می‌آید. از صدای صخره‌ای به ابتهاج می‌رسد که مقاومت وجودش را صد چندان کند؛ از ناله‌ی نیستانی که مرغ جانش را رهسپار نوای الهی کند؛ از صدای نغمه‌ی پرنده‌ای بی‌قرار می‌شود که به نهایت آرامش می‌رساندش؛ از زیبایی شاخه گل تازه شکفته‌ای به وجد می‌آید که شکوفایی وجودش را تصاعد می‌بخشد؛ نوای وجود جعفری از پدیده‌هایی است که در قانون هستی به صدا درمی‌آیند، و در نهایت، نوای آهنگ کلی هستی است که او را را به شدن و بودن فرامی‌خواند...

این که می‌گوییم نوا و ساز و سنتی و پاپ، همه واژه‌هایی است که

از دل فرهنگ هر ملت برخاسته است و فقط به جان آنها خواهد نشست. جای تأمل است اگر بگوییم موسیقی فقط غم و شادی را در ما ایجاد می‌کند. تفکر و درنگی نیاز است اگر بگوییم روح ما با موسیقی ارتباط دارد و از آن الهام می‌گیرد! موسیقی نوایی است که در وجود ما وارد شده، غم‌ها و شادی‌ها و بعضی از استعدادهای ما را با اشک و حرکات موزون و خنده و ... بروز می‌دهد. آنچه هست، در وجود ماست؛ با موسیقی وارد بر ما نمی‌شود.

اگر از موسیقی، خواننده یا وجد و طرب‌های گوناگون ایجاد می‌کنند، فقط بروز آمادگی و استعدادی است که در شخص وجود داشته است؛ موسیقی آن را استخراج می‌کند، و گرنه موسیقی قدرت درک و ایجاد حرکات موزون و صوت توسط حنجره را ندارد:

هر صوت جالب، آن حالات و کیفیات و مفاهیمی را وارد صفحه آگاه ذهن می‌کند که در درون انسان شنونده وجود دارد. انسانی که درونش حالت اندوه دارد، اگر موسیقی اندوه‌آور برای او بنوازند، حالت مزبور در او تحریک می‌شود و اگر درون شنونده از چنان حالی خالی باشد، موسیقی اندوه‌آور نمی‌تواند اثری در او ایجاد کند. یا اگر کسی انگیزه و دریافتی دربارهٔ هجوم به دشمن نداشته باشد، بدیهی است که موسیقی محرک هجوم (مارش جنگی) نمی‌تواند تأثیری بر او داشته باشد.

با این جملات متوجه می‌شویم که نوازندهٔ موسیقی، حالت و کیفیت خاص خود را در نوایی ایجاد می‌کند که موجودیت روح انسان‌ها را تحریک کند. البته این پذیرش تحریک برای انسان‌ها به موقعیت اجتماعی و فردی و فرهنگی هم بستگی دارد، که تا چه حدی

این موسیقی‌ها و آواها در شخص مؤثر واقع گردد. از نظر استاد جعفری، اختلاف در فرهنگ‌ها موجبات اختلاف در آواها و موسیقی‌ها را ایجاد می‌کند. او معتقد است که اگر موسیقی محتوای ذاتی داشت، همه ملت‌ها به شکلی واحد باید از همه موسیقی‌ها لذت می‌بردند و در واقعیت استفاده از موسیقی، چنین چیزی قابل مشاهده نیست:

محکم‌ترین و روشن‌ترین دلیل خالی بودن موسیقی از محتوای ذاتی، اختلاف شدید بازتاب اصوات و موسیقی‌ها در میان اقوام و ملل مختلف است ...

البته منکر نمی‌شویم که انواعی از موسیقی‌ها و بلکه انواعی از اصوات موزون وجود دارند که تأثیر مشترک در درون ایجاد می‌کنند، مانند بعضی از «مارش‌ها» (آهنگ‌هایی که برای هجوم و تحریک جنگجویان برای حمله به دشمن نواخته می‌شود)، ولی این تأثیر مشترک، مستند به اصول فطری و مشترک فرهنگ‌هاست که در محیط‌ها و جوامع گوناگون فراگیر است.

به طور خلاصه، از زبان او می‌توان چنین دریافت که:

موسیقی آن تأثرات و عواطف را برمی‌انگیزد که مربوط به آن سطح نفس آدمی است که مجاور برون ذات است و بیشتر این پدیده‌ها محصول محیط و فرهنگ، به معنای عام آن، در اقوام و ملل دنیاست و ذاتاً جنبهٔ ماورای طبیعی ندارد.